

Vedlegg 14

Overordnet vurdering av natur og miljø

Kommuneplanens arealdel 2024-2034

Natur, vannforvaltning, friluftsliv

Selbu kommune

Innhold

1.	Overordnede merknader.....	3
1.1	Rammer for denne vurderingen	3
2.	Naturmangfoldloven	4
2.2	Naturkartlegging	4
2.3	Vurdering etter naturmangfoldloven.....	4
3.	Vannforvaltning	8
4.	Friluftsliv	10

1. Overordnede merknader

1.1 Rammer for denne vurderingen

Dette dokumentet er skrevet på bestilling fra planavdelingen den 20.10.2023. Bestillingen gikk ut på å gjennomgå en allerede ferdig skrevet konsekvensutredning, utført av planavdelingen, med mulighet for at ulike fagansvarlige kunne gjøre noen avklaringer.

For miljøansvarlig innebar arbeidet med gjennomgangen av de ulike innspillene en del feilretting, justeringer basert på faglige vurderinger, og noen merknader og forbedringsforslag. Det ble samtidig bedt om en overordnet vurdering, som omtaler innspillene generelt, det vil si dette dokumentet.

For å kunne gjøre detaljerte miljøvurderinger, kreves det flere analyser og mer datagrunnlag enn det som er tilgjengelig per nå. For eksempel foreligger ikke et arealregnskap eller en klimaeffektanalyse av forslaget til kommuneplanens arealdel. En naturmangfoldplan og en oppdatert klimaplan ville også vært nyttige som grunnlag, siden disse ville inneholdt grundige vurderinger av arealer egnet for ulike type bruk, og forslag til tiltak og planlegging som gir ønsket effekt.

Det finnes en del konsekvensutredninger, forskningsrapporter og kartlegginger gjort i forbindelse med tidligere reguleringsplaner, og i andre sammenhenger innenfor og uavhengig av kommunal saksbehandling. Det er imidlertid ikke avsatt tilstrekkelig tid til å gjøre dypdykk i slikt materiale i forbindelse med denne gjennomgangen, slik at dette dokumentet er enkelt og overfladisk.

Dette dokumentet er derfor kun basert på data lett tilgjengelig i offentlige databaser, og mer skjønnsmessige, faglige vurderinger. Innholdet kan regnes som faglige råd, eller brukes som et enkelt supplement til kommuneplanens arealdel.

Det vil alltid være en avveining mellom ressurser brukt til konsekvensutredninger, og hva som er formålstjenlig. Generelt vil et grundig arbeid gjort på overordnet nivå, være ressurs- og tidsbesparende på sikt, og redusere risiko for uforutsette utfordringer. Nye formål og omreguleringer av arealer krever uansett grundigere vurderinger på reguleringsplannivå, slik at man kan komme langt med en arealdel som inneholder føringer og bestemmelser som sikrer at dette blir gjort senere.

2. Naturmangfoldloven

2.2 Naturkartlegging

Grunnlaget for å vurdere naturmangfold ligger i hva som er kartlagt. Belastning på natur kan bare vurderes godt, dersom man vet hva og hvor mye man har. Manglende data kan både medføre tap av ukjente naturverdier, og unødvendig streng beskyttelse av naturverdier andre steder. Det er verdt å merke seg følgende:

- Kommunen har hovedansvar for kartlegging av natur, som grunnlag for plan- og byggesaker og annen forvaltning.
- Kommunen har hovedansvar for egen vannforvaltning, herunder miljøovervåkning og miljøforbedrende tiltak.
- Kommunen skal gjennomføre naturkartlegging og -forvaltning etter gjeldende krav og retningslinjer.
- Dersom tilstrekkelig eller oppdatert naturkartlegging ikke foreligger, ligger ansvaret for dette hos tiltakshavere for større tiltak og reguleringsplaner, jf. kravet om kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven.
- Mangelfull naturkartlegging i en kommune, påfører tiltakshavere større utgifter, mer tidsbruk før ønskede tiltak kan iverksettes, og større risiko for innsigelser fra aktuelle myndigheter.
- Det er gjennomført NiN-kartlegging i regi av Miljødirektoratet årlig siden 2022.
- Kommunen har vedtatt å utarbeide en kommunedelplan for naturmangfold (igangsatt 2023).

2.3 Vurdering etter naturmangfoldloven

Dette avsnittet inneholder en overordnet vurdering etter naturmangfoldlovens kapittel II, som kan brukes i sin helhet i det videre arbeidet med kommuneplanens arealdel:

Naturmangfoldloven § 8 (kunnskapsgrunnlaget)

I sammenheng med utarbeidelsen av kommuneplanens arealdel, er kunnskapsgrunnlaget beskrevet innledningsvis i forbindelse med konsekvensutredningene som er gjort, og gjennomgås ikke i detalj her. Mer overordnet, er det viktig å understreke at naturen i Selbu kommune som helhet er svært mangelfullt kartlagt. Manglende registreringer i offentlige databaser betyr derfor ikke at et område er tomt for sjeldne og truede arter og naturtyper. En del formålsendringer i KPA medfører likevel lav risiko for negativ påvirkning på natur, slik som der arealer allerede er omdannet, og sentrumsnært, der det ofte i større grad er kartlagt fra før. Det er også en trygghet i kravene om konsekvensutredninger i forbindelse med den enkelte reguleringsplan, men dette gjør det mer uforutsigbart, siden en naturkartlegging kan medføre at planene ikke kan realiseres etter formålet i KPA.

Ideelt sett burde en kommunedelplan eller temaplan for naturmangfold (oppstart 2023, ferdig mars 2025) og en klimaplan (ikke startet) vært utarbeidet i god tid før revisjon av KPA, for å styrke kunnskapsgrunnlaget og gjøre det enklere å prioritere. Slike verktøy avklarer tydeligere på forhånd hvilke konsekvenser et tiltak eller et formål vil få, og kan gi betydelig

mer forutsigbarhet for fremtidige reguleringsplaner. Selv om disse verktøyene ikke er klare før revisjonen av KPA, kan de likevel senere gi en pekepinn på hvilke planer som kan realiseres med liten eller ingen konflikt, og hvilke som eventuelt bør kanselleres.

Kunnskapen om naturmangfoldet er ferskvare. Det betyr at kunnskapen må oppdateres ofte, samtidig som man aldri kommer helt i mål med å få oversikt over alt. En må derfor ta utgangspunkt i gjeldende kunnskapsnivå, i tråd med naturmangfoldlovens § 8, første ledd: *«Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.»*

I tillegg til de lokale vurderingene for hvert innspill, er også grunnforurensningsdatabasen og vann-nett vurdert på overordnet nivå. Vannmiljø må utredes i planarbeidet. (Se også eget avsnitt

Vannforvaltning side 8.)

Naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet)

I noen tilfeller kan det være usikkerhet om hvordan et tiltak kan påvirke naturmangfoldet, for eksempel grunnet hull i kunnskapsgrunnlaget, eller fordi omfanget og virkningene av et vedtak vanskelig kan forutsies. I slike tilfeller skal man fatte vedtak som ikke medfører risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet. Dette føre-var-prinsippet ivaretas på overordnet nivå gjennom arealnøytralitet, planens helhetlige vurderinger og de konkrete vurderingene for hvert innspill. Det kan være noen kunnskapshull for enkelte lokaliteter, men tiltak skal ikke bli gjennomført før det er gjort nærmere vurderinger i de konkrete reguleringsplanene og byggesakene som behandles i kommende år.

Naturmangfoldloven § 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)

Økosystemtilnærming og samlet belastning vurderes samlet for kommuneplanens arealdel. På overordnet nivå vil arealnøytraliteten bidra til at den samlede belastningen beholdes på noenlunde samme nivå som forrige KPA, men i praksis kommer det an på graden av realisering. I KPA for forrige periode har det ligget inne store arealer som kunne blitt utbygd, og selv om arealnøytraliteten bidrar til å ikke gjøre mer areal tilgjengelig for utbygging, kan likevel mer areal bli nedbygd i kommende periode.

Enkelte arter berøres i større grad enn andre i gjeldende KPA, dersom innspillene vedtas som forelagt:

Truede arter

Artene som regnes som truet på Norsk rødliste for arter 2021¹, er arter i kategoriene «kritisk truet» (CR), «sterkt truet» (EN) og «sårbar» (VU). Blant disse er det noen gjengangere når innspillene er vurdert. Flere av disse er typiske kulturlandskapsarter: Vipe (CR), storspove (EN) og gulspurv (VU). Disse artene hekker i kulturlandskapet, og har til felles at de i stor grad blir påvirket av lokal aktivitet, og kan miste sine leve- og hekkeområder, både som følge av endringer i jordbruket og utbygging. Det er spesielt aktuelt å vurdere samlet belastning for disse: Siden habitatene for disse artene overlapper med dyrkamark og hensyn til jordvernet, er det samsvar om negativ innstilling for flere av innspillene. Dersom innspillene likevel blir vedtatt, kan samlet belastning øke betydelig. Blir de ikke vedtatt, er samlet belastning liten.

Flere andre truede arter er gjengangere, som granmeis, fiskemåke og nordflaggermus. Disse vurderes i mindre grad til å bli påvirket av innspillene, og har i hovedsak andre og mer komplekse årsaker til at de regnes som truet.

Sensitive og/eller hensynskrevende arter

Uavhengig av rødlisten, regnes noen arter som sensitive og/eller hensynskrevende, spesielt noen fuglearter som rovfugler, ugler og skogshøns. Disse er spesielt utsatt for forstyrrelser i hekketiden, noe som raskt kan føre til avbrutt eller redusert hekking, og bestandsnedgang.

¹ Artsdatabanken (2021, 24. november). Norsk rødliste for arter 2021.
<http://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/>

For å skåne disse mot besøk og faunakriminalitet (eggsanking), der lokalitetene er unntatt offentlighet, og det er vanlig å avsette hensynssoner mot disse ved tiltak og aktiviteter. Noen gjengangere i flere innspill, er orrfugl og storfugl, som har spill-/leikplasser nær eller innenfor arealer som foreslås avsatt til nye formål. To orrfuglleiker og én tiurleik blir påvirket av fire ulike innspill. Leikplasser kan eksistere i svært lang tid, med mindre de blir forstyrret eller fysisk ødelagt, og er i bruk sammenhengende eller periodevis gjennom århundrer. Ved Espet er leikplassen også navngitt i offisielle kart, noe som tyder på langvarig bruk. Det er også to hekke-/overnattingsplasser for trane som blir påvirket.

Samlet belastning ved å risikere å miste to orrfuglleiker og én tiurleik, må sees i lys av også annen aktivitet i Selbu. Fuglene *kan* finne nye spillplasser, men dette blir stadig mer utfordrende. Økt påvirkning gjennom ny motorferdsel i utmark, skogsdrift og utbygging skaper tilsammen et mer press på slike arter. Av disse tre artene, er trolig tranen den mest tilpasningsdyktige. Totalt er det registrert 49 orrfuglleiker, 59 tiurleiker i Selbu og 12 hekke-/overnattingsplasser for trane, men det er ukjent hvilken andel av disse som er i bruk per i dag.

Hvis innspillene blir vedtatt, vil samlet belastning øke for alle tre artene. For trane vil påvirkningen på *kjente* plasser øke betydelig, men samlet belastning totalt er ukjent. For orrfugl og storfugl er den samlede belastningen allerede middels, og øker ytterligere hvis innspillene blir vedtatt.

Andre arter

Noen arter regnes som «fredet», fordi det av ulike årsaker ikke er åpnet for jakt eller fangst på disse (jf. naturmangfoldlovens forvaltningsprinsipp § 15), selv om de ikke regnes som truet på rødlisten. Trane er en slik art, men den er omtalt ovenfor. Det er spesielt småsalamander og nordpadde som bør nevnes, da den befinner seg i arealer som påvirkes av flere av innspillene. Disse er spesielt sårbare for endringer i terrenget, drenering, påvirkning av vannmiljø og trafikk. De vandrer deler av året på land, på jakt etter make og nye levesteder, og er da spesielt sårbare for aktivitet, som flytting av masser og kan bli overkjørt av kjøretøy. Området Ausa – Ustanttjenna/Ølbergjtenna og samt Vikvarvet (Labbi, Kjosnes, Sàmstad), kan regnes som et kjerneområde for amfibier i Selbu. Det er ellers bare gjort noen enkeltefunn andre steder i kommunen. Negativ påvirkning på amfibiene i dette området, kan medføre en vesentlig økning i samlet belastning på bestanden.

Naturmangfoldloven §§ 11-12 (kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver, og miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

Det legges til grunn at utarbeidelse av kommuneplanens arealdel i seg selv er et verktøy som benyttes til å sikre gode hensyn til naturen. Å vurdere kostnader av miljøforringelse og miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder i detalj, har derfor liten hensikt.

Konklusjon naturmangfoldloven

Ut fra miljøprinsippene §§ 8-12, vurderes det til at kommuneplanens arealdel, hvis vedtatt som forelagt, ikke vil medføre vesentlig skade eller ulempe for naturmiljøet. Nærmere vurderinger vil senere bli utredet og avklart i den enkelte sak.

3. Vannforvaltning

Definisjonen av vannforekomster står i vannressursloven § 2 og vannforskriftens § 3, og omfatter også f.eks. grunnvann, kunstige vannansamlinger, og tydelige formasjoner i terrenget der det i perioder av året er vann. Vann-nett viser registrerte vannforekomster som har fått fastsatt miljøtilstand og miljømål. De fleste vannforekomster er imidlertid ikke kartlagt, og har ikke fått fastsatt konkrete miljømål.

Det er ikke tillatt å gjøre tiltak som medfører forringelse av vannforekomster, eller tiltak som kan medføre at miljømålene ikke oppnås. Tiltak i vannforekomst, med eventuelt forringelse av denne, er kun tillatt dersom strenge vilkår definert i forskriftens § 12 er oppfylt. Tiltak i vannforekomster med ukjent miljøstatus krever klarlegging av miljøtilstanden før gjennomføring, forutsatt at tiltaket ellers er tillatt etter vannforskriftens §§ 4 eller 5 og § 12.

Vurdering av vannforekomster som påvirkes av innspill til kommuneplanens arealdel er gjort på overordnet nivå, i hovedsak ut fra registrerte vannforekomster i vann-nett.no, men også supplert ut fra annet kartmateriale og lokalkunnskap. Detaljer må avklares nærmere i forbindelse med reguleringsplaner og den enkelte sak.

Regional plan for vannforvaltning for Trøndelag vannregion² er bindende, og vedtas for perioder på seks år, jf. vannforskriften § 26. Med denne planen følger også et handlingsprogram og et tiltaksprogram.

Spesielt følgende er relevant fra planen for vannforvaltningen i vår region:

«Det skal som hovedregel ikke gis tillatelse til nye inngrep eller ny aktivitet som vil medføre at miljømålet ikke nås eller at tilstanden forringes. Foreslåtte tiltak skal følges opp og gjennomføres slik at fastsatte miljømål kan nås innen den fristen som er satt i planen.»

(...)

«I nasjonale føringer for vannforvaltningen og arbeidet med oppdatering av de regionale vannforvaltningsplanene understrekes betydningen av kommunenes arealplanlegging for å nå miljømålene:

Gjennom arealplanleggingen kan kommunen sette restriksjoner på arealbruken for å ivareta naturmiljøet i og langs vassdrag, innsjøer, fjorder og sjøområder, herunder vannmiljø. Det er svært viktig at disse virkemidlene tas aktivt i bruk i kommunenes arealplanlegging for å nå målet om god tilstand i norsk vann.

Gjennom arealplanleggingen skal kommunen bidra til å sikre at ulike hensyn belyses og veies mot hverandre. Vannmiljø er et av flere slike hensyn. Der vannmiljø blir berørt, direkte eller indirekte, må kommunen sørge for at det tas nødvendig hensyn til vannmiljø og de miljømålene som er fastsatt for disse. I planprosesser må derfor

² <https://www.vannportalen.no/vannregioner/trondelag/fylkestingets-vedtatte-plandokumenter-2022---2027/>

virkingen av tiltak og inngrep veies mot virkninger på miljøtilstanden til en vannforekomst.»

Fra tiltaksprogrammet kan spesielt følgende trekkes fram, som et preventivt tiltak:

«Kommunene bør i sine kommuneplaner sette hensynssoner langs vassdrag som gir retningslinjer for ny aktivitet. Det vil blant annet gi føringer på hvordan kommunen skal håndtere søknader om nydyrking. Kommunen kan selv fastsette bredden på kantvegetasjons-belter mot vassdrag i arealplaner, ved bruk av plan- og bygningslovens § 11-7, samt i reguleringsplaner og kommuneplan i medhold av vannressursloven § 11. Statsforvalteren kan gi dispensasjon fra kravet, mens NVE er myndighet for reetablering av kantvegetasjon langs vernede vassdrag jf. Vannressursloven §35-9.»

Avløpsvann og avrenning fra landbruk er blant de største faktorene som påvirker vannmiljøet, og omtales i detalj i disse dokumentene. Opprydding i spredt avløp, med oppgradering av gamle avløpsanlegg reduserer utslippene til vann betraktelig. Kost/nytte-vurderinger rundt avløp kan avklares, og arealer for kommunal avløpstilknytning kan prioriteres, både gjennom hovedplan vann og avløp, og overordnede bestemmelser i kommuneplanens arealdel, og i reguleringsplaner. Bevaring av kantvegetasjon langs vannforekomster er et effektivt tiltak for å skjerme vannforekomster mot avrenning fra landbruket.

4. Friluftsliv

Kommunen har hovedansvar for kartlegging og verdsetting av egne friluftslivsområder. Grunnlaget ble lagt i 2014, og oppdateres etter behov og ved mangler. Denne kartleggingen mangler vurdering av vinterfriluftsliv, med enkelte unntak, og er generelt grovt inndelt, uten detaljerte vurderinger for hvert område i kommunen. Det har derfor vært nødvendig med lokale vurderinger for relevante innspill til kommuneplanens arealdel.

Friluftsliv er også knyttet sterkt til folkehelse, og det finnes en rekke uttalte nasjonale mål i den forbindelse, uten at dette gjennomgås i detalj her.

Det er mange velkjente faktorer som påvirker friluftsliv, og selve formålene i kommuneplanens arealdel gir tydelige signaler om hvordan et areal kan bli brukt i fremtiden. Andre faktorer er ikke like åpenbare, og kan innvirke på andre måter, lokalt og i omgivelsene, noen ganger langt unna. For eksempel hvordan omgivelsene og landskapet påvirker opplevelsene når man er ute i naturen, samt støy og lysforurensning. Mange av de samme faktorene kan også påvirke trivselen når man er i boligen sin eller på hytta, og i andre sammenhenger.